

Filosofijos ištakos ir kilmė. Filosofija ir ideologija. Keliamas klausimas, kuo filosofija skiriasi nuo ideologijos? Ar filosofija padeda ugdyti kritinį mąstymą?

Pavadinimas: Ideologija
Dalykas: Filosofija
Klasė: III gimnazijos
Pasiekimų sritis: Filosofijos ištakos ir kilmė
Mokymo(si) turinio tema: Filosofija ir ideologija
Ilgalaikio plano dalis (nurodoma kokios temos/-ų prieš tai buvo mokomasi): Filosofija ir egzistencija
Valandų skaičius nurodytas ilgalaikiame plane: 4
Mokymosi uždaviniai (pamatuojami) ir vertinimo kriterijai: <ol style="list-style-type: none">1. Atrinks ir pakomentuos svarbiausias mintis iš straipsnio, įvardins keletą ideologijos apibrėžimų; (1 pamoka 1 uždutis);2. Analizuos eilėrašį, siedami su tema (2 pamoka 1 uždutis);3. Tyrinės meno kūrinius ir aprašys, kaip menininkai kritikuoja tam tikras ideologijas meno pagalba (2 pamoka 2 uždutis);4. Įvardins keletą konkrečių ideologijų ir žinos pagrindinius jų bruožus;5. Įvardins ideologijos ir filosofijos skirtumų.
Galimi mokymo(si) metodai, siūloma veikla: teksto skaitymas, diskusiniai klausimai, darbas individualiai ir grupėse.
Mokymui(si) skirtas turinys, pateikiamas tekstu, vaizdu, su nuorodomis ir pan. Pateikiamas skaitinys: Nijolės Keršytės straipsnio „Ideologija anapus idėjų“ ištrauka Pateikiamas skaitinys: Vytautas Mačernis „Žmogiškoji komedija“ Pateikiamas skaitinys: A. J. Greimo straipsnio „Mitai ir ideologijos“ ištrauka
Uždutys, skirtos pasiekti mokymosi uždavinių.
Uždutys, skirtos vertinimui ir įsivertinimui.
Siūloma papildoma medžiaga / literatūra / skaitmeninės mokymo priemonės (SMP) Visos pamokoje naudojamos internetinės svetainės nurodytos prie kiekvienos pamokos temos atskirai.
Reikalingi materialiniai ir technologiniai ištekliai projektorius ir/arba išmanioji lenta, internetas.
Pateikta konkreti medžiaga, kurią galima naudoti pamokoje.

1 Pamoka

1 Užduotis. Perskaitykite Nijolės Keršytės straipsnio „Ideologija anapus idėjų“ ištrauką (p. 169-173), išrinkite penkias jums įdomias mintis ir pakomentuokite, kaip jas suprantate. Vėliau pasidalinkite mintimis su kitais, surenkite diskusiją.

<https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2020~1656337103981/J.04~2020~1656337103981.pdf>

2 Pamoka

1 Užduotis. Perskaitykite eilėrašį ir atsakykite į klausimus.

Vytautas Mačernis „Žmogiškoji komedija“

Norėjai pastatyti iš minčių

Sau tvirtą pastatą ir pastoviai gyvent jame,

Nebodamas audrų ir vėjų įžūlių,

Lyg sraigė kiaute kietame.

Ir jau atrodė kartais, kad žinai

Kažką vieningo ir aiškaus.

Bet vėl staiga sugriuvo išminties namai

Ir vėlei abejonės ėmė siaust.

<...>

Jeigu nori būt patenkintas ir būt laimingas,

Įtikėk kuo nors šventai ir jau neabejok daugiau.

Ir tu būsi išganytas, nerimas bet koks bus dingęs,

Nes bebūsi vieno pono vergas pagaliau.

Nesvarbu, ką tujen įtikėsi;

(Tu gali tikėt, jog netikėsi esi),

Nuo tada suprasi viską aiškiai, tiesiai

Ir neklaidžiosi aplink nakty.

Sąžine ramia sudeginsi eretikus ant laužo,

Į kalėjimus sukiši daug kitaip galvojančių žmonių.

(Tikintieji neretai per vienąnakt sudaužo

Tai, ką žmonija per amžius statė pamažu.)

Ak, nereikia laisvės, vien tikėjimo užtenka.

Laisvėje gyvent tikrai sunku.

Tikintis iš nuskriausto ir menko

Tampa milžinu. Todėl tikėk ir tu.

Klausimai:

1. Ko siekia lyrinis subjektas, kai trokšta turėti „tvirtą pastatą iš minčių“?
2. Kokia savybė yra reikalinga, pasak poeto, jei nori būti „patenkintas ir laimingas“?
3. Kodėl dingsta nerimas, kai tik vienam ponui pradedama tarnauti?
4. Kokia eilėraščio pagrindinė mintis?
5. Kokią filosofinę problemą kelia poetas?

2 Užduotis. Patyrinėkite meno kūrinius ir aprašykite, kaip menininkai kritikuoja tam tikras ideologijas meno pagalba.

- 1) Kokią ideologiją kritikuoja menininkas?
- 2) Kokia, pasak menininko, kūrinio pagrindinė mintis?

- 3) Kokios galimos platesnės kūrinio interpretacijos?
- 4) Koks santykis tarp filosofijos ir ideologijos?
- 5) Kokių idėjų atspindžių galima rasti populiarioje kultūroje?

https://en.wikipedia.org/wiki/American_Gothic

https://en.wikipedia.org/wiki/Man_at_the_Crossroads

[https://en.wikipedia.org/wiki/Olympia_\(Manet\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Olympia_(Manet))

[https://en.wikipedia.org/wiki/Truisms_\(Jenny_Holzer\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Truisms_(Jenny_Holzer))

III pamoka

1 užduotis. Perskaitykite A. J. Greimo straipsnio „Mitai ir ideologijos“ ištrauką. Atsakykite į klausimus.

„Ir galima būtų suvesti visus tuos apkalbėjimus apie daiktus, nepaliekiant pačių daiktų, į dviejų rūšių modelius: vieni jų yra aksiologiški, o kiti ideologiški. Aksiologiški modeliai tai yra vertybių sistemos. Tai rėmai, į kuriuos įsirašo ištisos kultūros, kuriose mes gyvename. O ideologiški modeliai tai būtų pavyzdžiai, archetipai, pagal kuriuos mes bandome ar galime bandyti transformuoti žmogų. Iš kitos pusės, tie modeliai, kuriais mes gyvenam, įrašydami save į vertybių sistemas, arba įprasmindami savo veiklą, gali pasireikšti dviem būdais. Vienas iš jų yra susąvokintas būdas, išreikštas abstrakčiais žodžiais, moksline terminologija, arba politine ideologija, o kitas yra mitifikuojantis pasireiškimo būdas, tų pačių ideologinių teisybių ir melų egzistavimas poezijos, religijos, meno ir visų kitų įrašytų ir paslėptų vertybių pagalba. Jeigu mes sutinkame, kad galima vieną ir tą patį dalyką pasakyti dviem būdais, ideologija arba mitologija, tai iškyla problema, kuri yra jums artima, būtent demitifikacijos problema. Reikia paimti mitą, ar jis bus senoviškas mitas, ar liaudies pasaka, ar literatūrinė poema ir pasakyti, ką jis reiškia. O tas pasakymas, ką jis reiškia, ir bus iš-vertimas kiekvienos mitologijos į ideologiją, arba vadinamoji demitifikacija.“

Galima būtų kalbėti apie trečią absoliuto ieškojimo būdą, iškeliant vadinamąją tiesos problemą. Šalia ieškojimo Dievo ir Istorijos, t. y. ieškojimo subjekto, to, kuris daro ideologijas ir kuris pagrindžia vertybes, bandyti tyrinėti pačias vertybes, ieškant kas yra jose gero ir kas yra blogo. Tai ieškojimas atitikmens tarp to, kas žmogus yra ir ką jis daro, ir tarp to, ką jis mano, kad jis daro ir ką jis mano, kas jis yra. Šitas neatitikmuo tarp to, kas aš esu ir tarp to, ką aš manau, kas aš esu, ir yra visų melų šaltinis. Iš čia ir gaunasi iliuzija, svajonė surasti tokią kalbą, kuri priliptų prie daiktų, kuri leistų pasakyti, kaip XVII a. prancūzų literatūros teoretikai manė, kad galima „katiną pavadinti katinu“. Bet katiną pavadinti katinu labai sunku ir jeigu mes surastumėm būdą daiktus pavadinti tikrais vardais ir panaikinti tą plyšį tarp mūsų egzistencijos ir mūsų plepėjimo, tai mes gal ir surastumėm tiesą.“

https://books.google.lt/books/about/I%C5%A1_arti_ir_i%C5%A1_toli.html?id=4ckbAAAAIAAJ&redir_esc=y

1. Kokius du modelius išryškina Greimas? Kuo jie skiriasi?
2. Kaip apie vieną reiškinį galima papasakoti ir mitologiškai ir ideologiškai? Pateik pavyzdį ir pakomentuok.
3. Paaiškinkite, kaip suprantate Greimo mintį: „Šitas neatitikmuo tarp to, kas aš esu ir tarp to, ką aš manau, kas aš esu, ir yra visų melų šaltinis.“
4. Kodėl, Greimas sako, jog „katiną pavadinti katinu yra labai sunku“?

2 uždutis. Perskaityti „Sokrato apologija“ iš Platono dialogų (90-94 psl.). <https://smp2014do.ugdome.lt/uploads/1279.pdf>

1. Kaip Sokratas apibūdina žinojimą ir išmintį („žinau, kad nežinau“)?
2. Jeigu šiuos žodžius pasakytų šių laikų mokytojas, ką apie jį jūs pagalvotumėte?
3. Kaip suprantate Sokrato žodžius „gerai, mokėdami savo amatą, kiekvienas manėsi išmintingiausias ir visuose kituose dalykuose, net ir pačiuose svarbiausiuose, ir šita yda uždengė ypatingą jų išmintį.“

1 Pamoka. Užduoties Nr. 1 vertinimo instrukcija / kriterijai

Atsakymo pavyzdys	Taškai	Pastabos
1. Mokiniai atranda svarbiausius teksto aspektus, juos pakomentuoja, diskutuoja.		Nevertinama taškais arba vertinama pagal mokytojo (-os) sugalvotą vertinimo sistemą

1 Pamoka. Užduoties Nr. 2 vertinimo instrukcija / kriterijai

Atsakymo pavyzdys	Taškai	Pastabos
<p>1. Lyrinis subjektas trokšta saugios aplinkos, patogaus mąstymo ir formalių mąstymo taisyklių.</p> <p>2. Kad būtum patenkintas ir laimingas reikia atsisakyti abejonės ir kažkuom šventai patikėti, atsisakyti filosofinio mąstymo.</p> <p>3. Susiformuoja saugumo jausmas, ramybė, nes tavimi bus pasirūpinta, o mainais atiduodama laisvė, savitas galvojimas.</p> <p>4. Eilėraštyje svarstoma tikėjimo ir filosofinio mąstymo, egzistencinio potyrio priešprieša, tam tikrų XX a. Ideologijų refleksija ir kritika.</p> <p>5. Kaip išsaugoti savitą mąstymą? Ar gali žmogus savarankiškai galvoti? Kaip atpažinti pavojingą ideologiją?</p>		Nevertinama taškais arba vertinama pagal mokytojo (-os) sugalvotą vertinimo sistemą

2 pamoka. Užduoties Nr. 2 vertinimo instrukcija / kriterijai

Atsakymo pavyzdys	Taškai	Pastabos
<p>Atsakymo pavyzdžiai pagal kūrinį „American gothic“</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Menininkas kritikuoja konservatizmą, sustabarėjimą, to meto JAV gyventojų gyvenimą. 2. Meno kūrinio, pasak autoriaus, pagrindinė mintis buvo pavaizduoti XX a. 3 dešimtmečio JAV gyventojų gyvenimą, jų stiprybę, kantrybę. 3. Kai kurie kritikai pastebi, jog kūrinys taip šlovina konservatizmą, jog iš dalies atliepia to meto Europoje vyraujančią fašistinę ideologiją 4. Kūrinys steigia tam tikrą tikrovę, mąstymo sistemą, išryškina tam tikrus dalykus, kitus nutyli. Šie bruožai gali atitikti ideologijos sąvoką. 5. Įvairiuose animaciniuose filmukuose, pramoginėse laidose, reklamose. 		<p>Nevertinama taškais arba vertinama pagal mokytojo (-os) sugalvotą vertinimo sistemą</p>

3 pamoka. Užduoties Nr. 1 vertinimo instrukcija / kriterijai

Atsakymo pavyzdys	Taškai	Pastabos
<p>Aksiomatinį ir ideologinį. Aksiomatinis veikia nematomi, per kultūros vertybes, nuostatas. Ideologinis - sukonstruotas, formuojantis, transformuojantis žmogų.</p> <p>1. Tas pats reiškinys gali turėti skirtingas prieigas prie jo apibūdinimo. Pvz. Baltų tauta. Galima pasakoti kaip apibūdinantį žmonių grupę pasakojimą, o galima steigti kaip naujo žmogaus formavimą, jo vertybių, mąstymo transformavimą.</p> <p>2. Neatitikimas tarp kalbos ir tikrovės sukuria problemą, kuri iš esmės yra sunkiai sprendžiama. Žmogus įprastai apie save geriau galvoja nei yra iš tiesų.</p> <p>3. Greimas atkreipia dėmesį į tai, jog kalba tik formaliai apibūdina tikrovę, netgi, fiktyviai. Apibūdinami, neišvengiamai suformuojame plyšį, tarp tai, kas yra, ir to, ką galvojame.</p>		<p>Nevertinama taškais arba vertinama pagal mokytojo (-os) sugalvotą vertinimo sistemą</p>

3 pamoka. Užduoties Nr. 2 vertinimo instrukcija / kriterijai

Atsakymo pavyzdys	Taškai	Pastabos
<p>1. Kaip Sokratas apibūdina žinojimą ir išmintį („žinau, kad nežinau“)?</p> <p>Išmintis yra nuolatinis procesas, vyksmas, siekimas, tai galima apibūdinti kaip aktyvų procesą, kuris niekada nesibaigia, nes jeigu pasijauti esąs išmintingas - tavo tobulėjimas sustoja.</p> <p>2. Jeigu šiuos žodžius pasakytų šių laikų mokytojas, ką apie jį jūs pagalvotumėte?</p> <p>Tikriausiai tai sukeltų nepasitikėjimą pačiu mokytoju. Jo žodžiai nebūtų suprantami taip, kaip šiuos Sokrato žodžius suprato senovės graikai. Dabar „žinių turėjimas“ yra svarbus veiksnys ir prisipažinimas, jog žinai, kad nieko nežinai prilygtų prisipažinimui apie savo paties neišprusimą/neišsilavinimą ir pan.</p> <p>3. Kaip suprantate Sokrato žodžius „gerai, mokėdami savo amatą, kiekvienas manėsi išmintingiausias ir visuose kituose dalykuose, net ir pačiuose svarbiausiuose, ir šita yda uždengė ypatingą jų išmintį“.</p> <p>Yra daugybė žmonių, kurie labai gerai nusimano siauroje savo srityje ir todėl daro prielaidą, kad vienodai gerai jiems sektųsi spręsti visų kitų sričių klausimus. Jeigu žmogus nusimano matematikoje, yra jos specialistas, gal net profesorius, tai negarantuoja, kad, pavyzdžiui, priimdamas gyvenimiškus sprendimus jis pasirinks teisingai, arba kad lygiai taip pat gerai, kaip matematika, jam seksis spręsti politikos, kultūros ar švietimo klausimus.</p>		<p>Nevertinama taškais arba vertinama pagal mokytojo (-os) sugalvotą vertinimo sistemą</p>

Parengė Viktorija Purvinienė, Sigita Šilingaitė, Justas Dalinkevičius